

KARLOFÇA

Yugoslavya'da
Sirem bölgesinde
tarihî bir kasaba.

Fruška Gora'nın kuzey etekleriyle Tuna'nın sağ kıyası arasında yer almakta olup bugün Sremski Karlovci adını taşır. Batı kaynaklarında daha çok Carlowicz, Karlowitz şeklinde geçer. Kasabanın Ortaçağ'ın sonlarına doğru ortaya çıktığı ve bu dönemde küçük bir Macar kalesi olduğu belirtilir. Belgrad'ın etrafında Orta Avrupa'ya uzanan kesimi kontrol altına alan kale zincirlerinin bir parçası olan Karlofça, Belgrad'ın 927 Ramazanında (Ağustos 1521) Osmanlılar'ca fethi sırasında Sirem bölgesinin diğer kaleleriyle birlikte ele geçirildi. Burayı "Karloci" imlâsıyla kaydeden Osmanlı tarihçisi Celâlzâde Mustafa Çelebi içlerinde Karlofça'nın da bulunduğu kalelerin Orta Avrupa'nın kilidi olduğunu yazar (*Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 63^a).

Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Karlofça, küçük bir yerleşim yeri olarak Sirem sancağının Varadin kazası sınırları içinde bulunuyordu. XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı tahrir defterlerinde burası yalnızca "varoş" olarak geçer. Varadin'in hemen yakınında kale ve küçük bir sivil iskân yerinden ibaret olan kasabada XVI. yüzyılın sonlarına kadar sadece Sırp ahali yaşıyordu. Bu döneme ait üç ayrı tahrir defterinde yer alan bilgiler kasabanın durumuna açıklık kazandırır. Buna göre Kanûnî Sultan Süleyman döneminde 1550'li yıllarda yapıldığı tahmin edilen sayımda Karlofça'nın beş mahallesi bulunduğu kayıtlıdır. Adları verilmeyen sadece "mahalle, mahalle-i sâni, mahalle-i sâlis ..." şeklinde numaralandırılmış olan bu mahallelerde toplam 291 hâne (yaklaşık 1500 kişi) vardı. Kasaba ahali si çömlükçi, terzi, saraç, kuyumcu, değirmenci, balıkçı ve kalafatçı gibi meslekleriyle deftere kaydedilmişti. Tuna üzerinde önemli bir iskele durumunda olduğundan küçük gemilerin bakımı burada yapılmaktaydı. Kasaba civarındaki bağlık arazinin çoğu müslümanlara aitti (BA, TD, nr. 673, s. 79-81). 1566-1569 yıllarında yapıldığı tahmin edilen tahrire göre ise Karlofça'da yine beş mahalle vardı. Ancak bu defa mahalleler kişi adlarıyla belirtilmişti. Toplam hâne sayısında bir önceki döneme göre büyük bir artış olmuştu. Toplam hâne 490'a ulaşmış, ayrıca on dört kadar da bive (dul kadın)

kaydedilmiş, böylece kasabanın nüfusu yaklaşık 2500 dolayına erişmişti (BA, TD, nr. 549, s. 134-140). Bu artış kasabanın bir geçit yeri durumunda bulunmasıyla ilgili olmalıdır. Nitekim 1580'lerde hâne sayısı 400'e (yaklaşık 2000 kişi) inmiş, mahalle sayısı aynı kalmış, ancak mahalle adları tamamıyla değişmişti (BA, TD, nr. 673, s. 79-81). Kasabanın iskele vergi gelirleri 23.175 akçe, pazar vergileri 2500 akçelik bir hacme sahipti. Ayrıca Tuna kenarında değirmenler bulunuyordu. Bunlardan birinin kebe değirmeni olduğu belirtilmişti. Kasabanın en önemli ticarî gelir kalemini ise bağcılık ve bağ ürünleri oluşturuyordu.

1075'te (1665) kasabadan geçen Evliya Çelebi burası hakkında fazla ayrıntı vermez. Onun kısa bilgilerinden kalecinde bir dizdarla elli muhafızın, ayrıca üç hristiyan mahallesinin bulunduğu, müslümanların da yoğun olarak burada oturduğu, bunların çoğunun Boşnak olduğu anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi kasabada cami, medrese, mektep, hamam gibi binaların olduğunu söylerse de bunların sayılarını vermez, bir iskele durumunda olduğundan gelip geçenin çok olduğunu yazar (*Seyahatnâme*, VII, 144). Evliya Çelebi'nin kasabaya gelişinin yirmi iki yıl sonra 1687'de Karlofça Avusturyalılar'ın eline geçti. Böylece Osmanlı hâkimiyeti dönemi sona ermiş oldu. 1110'da (1699) burada yapılan antlaşma ile de resmen Avusturya'ya terk edildi.

1128'de (1716) Mora ve Avusturya seferleri sırasında Osmanlılar Karlofça civarında yapılan savaşları kazandıysa da Varadin'de Ali Paşa'nın şehâdeti ve uğranılan mağlûbiyet sebebiyle Karlofça'nın durumunda herhangi bir değişiklik olmadı. Belgrad'ın 1739'da geri alınması sırasında da durumu değişmeyen Karlofça, 1762'de büyük bir kilisenin inşası ve bir süre sonra bir piskoposluk olması ile önem kazandı. 1748'de Macar ihtilâlinde önemli olaylara sahne olan kasaba çok fazla bir gelişme gösteremedi. 1961'de 6390 dolayında olan nüfusu 1991'de 7400 olarak tesbit edilmiştir.

Karlofça, 1094'te (1683) Osmanlılar'ın Viyana Kuşatması'yla başlayıp on altı yıl kadar süren çok cepheli savaşları sona erdiren barış antlaşmasının görüşmelerinin yapıldığı ve 24 Receb 1110 (26 Ocak 1699) tarihinde imzalandığı yer olarak tarihî bir önem kazanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 549, s. 134-140; nr. 571, s. 157-162; nr. 673, s. 79-81; Celâlzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 63^a; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VII, 144; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 25-26, 84; B. W. McGowan, *Sirem Sancağı Mufassal Defteri*, Ankara 1983, s. 166-171; İsmet Parmaksızoğlu, "Karlofça", *İA*, VI, 346; C. J. Heywood, "Karlofça", *EI²* (İng.), IV, 657.

Karlofça Antlaşması. Osmanlılar'ın başarısız Viyana Kuşatması ardından Avusturya, Lehistan, Venedik'in oluşturduğu ve 1695'te Rusya'nın da katıldığı müttefik kuvvetler karşısında değişik cephelerde yaptıkları mücadelelere son veren Karlofça Antlaşması Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. On altı yıl süren savaşlar sırasında zaman zaman barış yapma girişimleri olmuşsa da çetnli sebeplerle bu teşebbüsler sonuçsuz kalmış, 1697'de Zenta mağlûbiyeti neticesinde Osmanlı kuvvetlerinin Tuna kıyılarına çekilmek zorunda kalışı, Venediklilerin Mora yarımadasından kuzeye ilerleyerek Atina'yı, Dalmaçya ve Bosna'da birçok kaleyi işgal etmeleri, 1695 yılından beri Kırım taraflarında hücumla geçen Ruslar'ın 1696'da Azak Kalesi'ni ele geçirmeleri Osmanlılar'ı yeniden barış istemeye zorlamıştı. Kantemir'e göre bu defaki barışın mimarı Divân-ı Hümâyün baştercümanı Aleksandre Mavrokordato idi. Barış için Vezîriâzam Amcazâde Hüseyin Paşa ve bazı Avrupa devletlerinin İstanbul'daki büyükelçileriyle görüşen Mavrokordato, her iki tarafın da gıyabında barış isteklerini söyleyerek sulhün zeminini hazırlamıştı (*Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, III, 288 vd.). Öte yandan Avusturya-Fransa savaşının 1696'da Risvik Antlaşması'yla sona ermesi Avusturya'ya tekrar toparlanma fırsatı vermiş, hatta ertesi yıl Osmanlı ordusunu Zenta'da yenmiş olmakla beraber yakın zamanda patlaması beklenen İspanya veraseti meselesi yüzünden barışa taraftar olmuştu. Venedik de Avusturya'ya uyararak barıştan yana görünüyordu. Mukaddes İttifak'ın diğer iki üyesi Lehistan ve Rusya ise umdukları yerleri alamadıkları için savaşın devam etmesini istiyorlardı. Çar Petro ile imparator Viyana'da ikili görüşme yapmışlar, fakat anlaşmaya varamamışlardı. Çarın ısrarla Kerç Kalesi'ni istemesi karşısında imparator görüşmeler sırasında destek vereceğini, fa-

kat Türkler'in buna yanaşmayacağını söylemişti. Petro'nun barışı kimin istediğini sorması üzerine de imparator hemen bütün hıristiyan dünyasının istediğini söyleyerek bu husustaki kesin tavrını ortaya koymuştu. Çar Petro, İngiltere ve Hollanda'nın kendi ticarî menfaatleri için barış istediklerini söylemişse de imparatoru ikna edememişti. Savaşlar sırasında başarısız olan Lehler ise yıllardır almaya çalıştıkları Kamenice'yi istiyorlardı. İmparator Leopold'ün, görüşmeler sırasında Leh menfaatlerinin korunacağı garantisini vermesi üzerine Lehistan da barışa razı olmuştu (Hammer, XII, 440-441).

Bu uygun ortamda İngiltere'nin İstanbul elçisi William Paget ile Hollanda elçisi Jacobus Colliers, Amcazâde Hüseyin Paşa'ya barış hususunda aracılık yapabileceklerini bildirdiler. Son kayıplar yüzünden esasen barıştan yana olan Hüseyin Paşa, kaybedilen yerler kısmen de olsa geri alınmadan böyle bir fikre yanaşmayan II. Mustafa'yı ikna etti. Devlet erkânı ile de görüşen Hüseyin Paşa'nın gerekçeleri, on altı yıldır devam eden çok cepheli savaşların devletin iç durumunu her yönden bozması, halkın olağan üstü vergiler altında ezilmesi, birçok köyün boşalması, savaş için asker ve mühimmat tedarikinin imkânsız hale gelmesi, özel-

likle Anadolu'da asayişsizliğin artması, Rumeli'de ise hıristiyan tebaanın isyana kalkışması, Bağdat ve Basra taraflarında bazı ayaklanmaların görülmesi şeklinde özetlenebilir.

Hüseyin Paşa, Reisülküttâb Râmi Mehmed Efendi ile Dîvân-ı Hümâyün tercümanı İskerletzâde Aleksandre Mavrokordato'ya aracı elçilerle görüşme vazifesi verdi. Bunlardan İngiltere elçisi Paget Râmi Efendi'ye, Avusturya imparatorunun her ülkenin ele geçirdiği toprağın yine kendi elinde kalması (alâ hâlihî) şartıyla barışa razı olduğunu, Osmanlı hükümetinin de bunu kabul etmesi durumunda barışa aracılık yapabileceğini, aksi takdirde müttefiklerin savaşı sürdüreceklere ve muhasara altındaki Timişvar'ın, hatta Belgrad'ın tekrar elden çıkabileceğini, karadan erzak naklinin zor olduğuna işaretle müttefiklerin Tuna'ya da sahip olmaları halinde nakliyatın tamamen duracağını ve bütün toprakların elden çıkabileceğini söyledi.

Sonunda Kırım Hanı Selim Giray'ın, Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin, Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin, yeniçeri ağası ile kul kethüdâsının katıldığı bir toplantıda Osmanlı hükümetinin barıştan yana olduğu resmen benimsendi. Hüseyin Paşa aracı elçilerle Osmanlı hükümetinin barış arzusunun Avusturya hükümetine bildirdi. O sıralarda bütün cephelerde savaşlar devam etmekteydi.

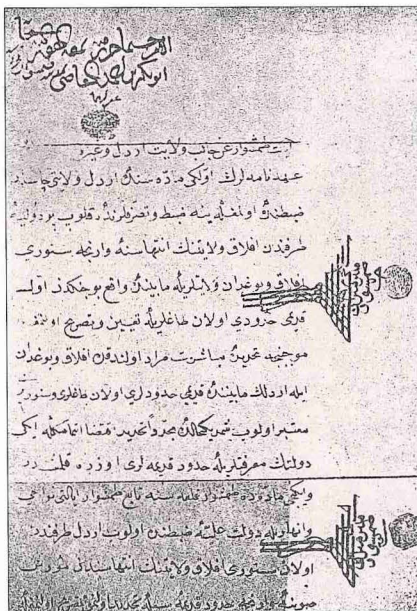
Bir süre sonra Avusturya hükümetinden Osmanlı Devleti'nin barış şartlarının genelde benimsendiğine, fakat Katolik zulmünden kaçan Protestanlar'ın sığındıkları bir yer olan Erdel üzerinde Osmanlı hâkimiyetinin kabul edilemeyeceğine ve Rusya'nın da barışa dahil edilmesi gerektiğine dair cevap geldi. Ancak Osmanlı Devleti Erdel'deki çıkarlarının korunması hususunda ısrarlıydı. Bu anlaşmazlık üzerine Avusturya son bir teklifte bulunarak Erdel üzerindeki haklardan vazgeçilmesi durumunda öteki Osmanlı isteklerinin kabul edileceği ve barışın Avusturya'nın müttefikleriyle birlikte yapılmasının gereği belirtiliyordu. Avusturya'nın Erdel üzerindeki bu ısrarları karşısında son teklifi kabul etmek zorunda kalan Hüseyin Paşa diğer şartları, 15 Receb 1109 (27 Ocak 1698) tarihinde Edirne'de bir protokole bağladı. Böylece barış görüşmelerinin hazırlıkları resmen başlamış oldu.

20 Zilkade 1109 (30 Mayıs 1698) tarihinde Edirne'den Belgrad'a hareket eden

Hüseyin Paşa, Sofya'ya geldiğinde Râmi Mehmed Efendi ile Aleksandre Mavrokordato'yu aracı elçilerle birlikte önden gönderdi. Kendisi de barış görüşmelerinin çıkmaza girmesi ihtimaline karşı arkadan kalabalık bir orduyla Belgrad'a hareket etti, Tuna ve Sava nehirleri üzerinden köprüler kurdurmakla meşgul oldu. 13 Muharrem 1110'da (22 Temmuz 1698) II. Mustafa'dan barış görüşmeleri hakkında tam yetki alan sadrazam, Râmi Mehmed Efendi'yi başmurahhas ve Dîvân-ı Hümâyün tercümanı olup kaynaklarda kendisinden "mahrem-i esrâr-ı devlet" olarak söz edilen Aleksandre Mavrokordato'yu da büyükelçilik pâyesiyile tam yetkiyle barış görüşmeleri için resmen görevlendirdi. Daha sonra bir süre görüşmelerin nerede yapılacağı meselesinde tartışmalar oldu. Sonunda Avusturya'nın önerdiği Karlofça kasabası her iki tarafça kabul edildi. Avusturya heyeti Kont Wolfgang von Öttingen, Kont Leopold von Schlick, Luigi Marsigli ve kâtip Till'den oluşmakta; Lehistan Kont Stanislas Malachowsky, Venedik Carlo Ruzzini, Lorenzo Fondra ve kâtip Giovanni Battista Nicolosi, Rusya Procopios Begdanowitch Vozhnitsin tarafından temsil edilmekteydi.

Karlofça'da protokol tartışmalarının aracı elçiler tarafından sona erdirilmesinden sonra genel görüşme çadırının kimin tarafından ve nasıl kurulacağı tartışması da İngiltere sefiri Paget'in devreye girmesiyle çözümlendi; çadırı Râmi Mehmed Efendi kurdurdu ve tefriş ettirdi (Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 654). Yirmi gün kadar süren protokol tartışmalarının daha fazla uzamaması için bu büyük çadırda müttefiklere, aracı elçilere ve Osmanlılar'a ait olmak üzere dört ayrı kapı yapılmıştı. Taleplerinin tartışmasızca kabul edileceği bir görüşme umanı müttefikler, askerî yenilgiye ve savaşın tekrar başlamasına ihtimaline rağmen müzakere masasında zayıf ve isteklere boyun eğen bir tutumla karşılaşmadı. Elçilik ruhsatnâmelerinin görülmesinden sonra Osmanlı başmurahhası Avusturya heyetine gönderdiği mektupta, Edirne protokolündeki "alâ hâlihî" şartına rağmen son bir defa olarak Erdel meselesini gündeme getirmek istedi. Râmi Mehmed Efendi Erdel'in Osmanlı Devleti'nde kalmasını, Avusturya'ya terki halinde ise vergi vermesini istiyordu. Ancak sınır güvenliği için gerektiğinde bazı kalelerin yıkılmasına ve terkine rızâ gösterilebilecekti. Avusturya-

Karlofça Antlaşması'nın Timişvar sınırına ait temessük (Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, iv. XVI)

lılar bu konuda tâviz vermeye yanaşmıyarak görüşmelerin kesilebileceğini ifade ile bu teklifi reddettiler. Paget'in devreye girip artık mektuplaşma safhasından doğrudan görüşmelere başlanmasına geçilmesini teklif etmesi üzerine 9 Cemâziyelevvel 1110 (13 Kasım 1698) Cumartesi sabahı Karlofça barış müzakereleri resmen başlamış oldu. Görüşmeler sırasında özellikle Venedik ve Rusya delegelerince olmak üzere müttefik elçileri tarafından Edirne protokolünün farklı yorumundan kaynaklanan itirazlarda bulunuluyor, buna bağlı olarak da sert konuşmalar yapılıyordu. Paget'in müdahalesiyle sükûnetin sağlanmasına rağmen bu durum müzakerelerin iki buçuk ay kadar uzamasına sebep olmuştur.

Osmanlılar barış için genel şartlar ileri sürüyor ve böylece öncelikle prensipte anlaşmak istiyorlardı. Avusturyalılar ise sınır meselesinin hallini ve bu münasebetle yaptıkları haritanın kabulünü talep ediyorlardı. Râmi Mehmed Efendi evvelâ kalelerle vilâyetlerin durumunun görüşülmesini, sınırın böylece kendiliğinden meydana çıkacağını öne sürmüş ve aracı elçiler de Osmanlı başmurahtasından yana tavır koymuşlardır. Bu hususta en tartışmalı görüşmeler Tımişvar Kalesi'nin yıkılması meselesinde yapıldı. Hatta bir ara müzakerelerin ertelenmesi bile gündeme geldiyse de nihayet Tımişvar'ın Osmanlılar'da kalması kararlaştırıldı.

120 günün sonunda şu esaslar üzerinde anlaşmaya varıldı: Erdel meselesi daha önce halledilmiş olduğundan ilk madde bu ülkenin sınırlarını belirliyordu. Tımişvar (Banat) eyaleti dışında Erdel dahil bütün Macaristan Avusturya'ya bırakılıyordu. Ancak Tisa, Moroş ve Tuna nehirlerinden Osmanlı tebaası da eşit şartlarla yararlanabilecekti. Bir başka madde ile Baçka nehri (Bega / Ulaş) taraflarının daha önce olduğu gibi yine Avusturya'nın elinde kalması, Titel bölgesinin eski halinde bırakılması benimsendi. Bu bölgede sınır olarak Tisa nehrinin Tuna'ya döküldüğü yerden Bossut (Posut) suyunun Sava'ya karıştığı yere kadar olan doğru çizgi kabul edildi. Böylece Macaristan sınırı belirlenmiş oldu.

Bosna sınırında Bossut'un Sava'ya döküldüğü yerden Brot Kalesi'ne kadar Sava nehrinin sınır kabul edilmesine rağmen Brot, Dobay (Debej), Yesanofça (Jasenowac), Dupiçe (Dubica), Kostayniçe (Kostajnica), Novi, Krupa ve Bihke (Bihaç) kaleleri üzerinde uzun tartışmalar oldu. Avusturya-

lılar bu kalelerin civarından geçen Unna suyunu sınır kabul ediyorlarsa da kalelerin boşaltılmasını istemiyorlardı. Neticede Kostayniçe'nin Avusturya'da kalmasına karşılık diğer kalelerin boşaltılması kararlaştırıldı. Böylece sınır meseleleri çözümlendikten sonra hukukî, ticarî ve askerî hususlara geçildi. Avusturyalılar'ın, Osmanlılar tarafında savaştan Imre Thököly ve mensuplarının Macar sınırlarından çekilmesi teklifini, Râmi Mehmed Efendi, Macar mültecilerinin Macaristan'da kalan taraftar ve akrabalarının serbestçe Osmanlı ülkesine geçebilmeleri şartıyla kabul etti. Osmanlı ülkesindeki Katolikler'in vicdan hürriyeti Avusturyalılar'a bir hak verilmemek suretiyle tekrar teyit edildi. 1606 Zitvatorok Antlaşması'nda benimsenen, Avusturya'nın Osmanlı Devleti'yle eşit devlet olduğu prensibi bir türlü uygulanamadığından Karlofça'da bir defa daha dile getirilerek kabul edildi. Nihayet bu antlaşmanın yirmi beş yıl için geçerli olması ve yenilenme şartları belirlendikten sonra Osmanlı-Avusturya muahedesi tamamlanmış oldu.

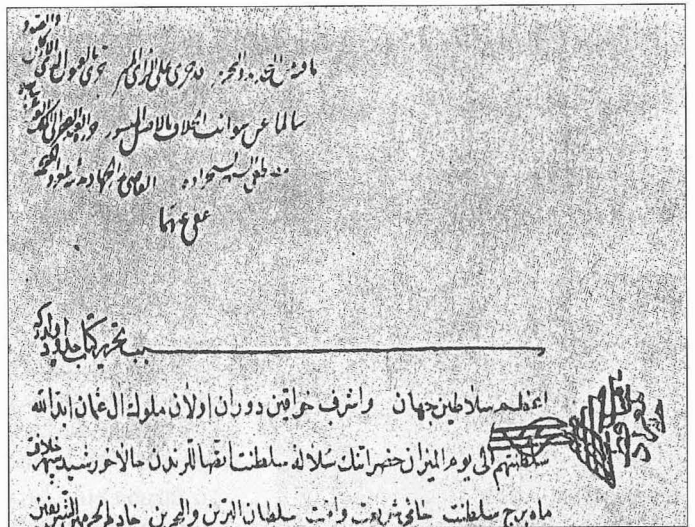
Macaristan ve Erdel arasında bulunan Tımişvar'ın muhafaza edilmiş olmasıyla Osmanlı Devleti Macaristan'ı tehdit edebilecek konuma gelmişti. Böylece elden çıkardığı bu toprakların yeniden fethi için yeni bir sefere buradan hareketle rahatlıkla girişebilecekti. Aynı şekilde özellikle Bihke Kalesi dahil olmak üzere Slovenya ve Hırvatistan'da elinde tuttuğu yerler, buralarda da kaybettiği toprakların tekrar geri alınması düşüncesine ciddi bir dayanak teşkil etmekteydi.

Lehistan elçisiyle görüşmelere 18 Cemâziyelevvel (22 Kasım) günü başlandı.

Görüşmeler sonunda Osmanlı-Lehistan musâlahanâmesi on bir madde olarak belirlendi. Buna göre özetle Osmanlı Devleti Podolya'yı boşaltıyor, Ukrayna'da kurduğu Kazak Hatmanlığı'nı lağvediyor, Kama-niçe Kalesi'ni boşaltıp yıkıyor, Kırım Tatarları'nın Lehistan'a akın yapmayacaklarına dair güvence veriyordu. Bunlara karşılık Boğdan'da Leh işgali altındaki Suçeva (Suczawa), Roman, Nemçe (Njamtzo), Soroka ve Kampulek kalelerini geri alıyordu.

Karlofça konferansının en uzun ve sıkıcı müzakereleri Venedik delegesiyle oldu (Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 653). Venedik elçisi Carlo Ruzzini, mağlûp taraf konumundaki Osmanlılar'ın barış masasındaki başarılarından hayal kırıklığına uğramıştı. Bu hususta elçi suçu Avusturyalılar'a atıyordu ve bu devletin İspanya tahtı veraseti yüzünden Fransa ile çıkan anlaşmazlık sebebiyle tâvizkâr davrandığı kanaatindeydi. Venedik elçisinin Edirne protokolünü tanımak istememesi 17 Kasım'da başlayan görüşmelerin uzamasına, zaman zaman hükümetinden yetki isteğinde bulunması ise kesilmesine sebep oldu. Sonunda Avusturya'nın Osmanlı isteklerinin kabul edilmemesi halinde yalnız kalacakları ve tek başlarına savaşa devam edebilecekleri şeklindeki müdahalesiyle anlaşma maddeleri 18-21 Receb 1110 (20-23 Ocak 1699) tarihinde tanzim edildi. Görüşmelerin başında Osmanlı heyeti Ayamavra ve civarındaki adalarda statükonun korunmasını, Korent denizinin kuzey kıyılarını çeviren uzun sahilin Osmanlılar'a bırakılmasını, Mora sınırının berzahta bulunan eski Eksamilyon (Hexamilion) duvarlarından başlamasını, Preveze ve Rumeli kasteli kalelerinin yıkılmasını, İnebahtı'nın boşaltılmasını,

Karlofça Antlaşması'nın Belgrad kadısının tasdiki ve Belgrad muhafızının pençesi bulunan hudut tahdidiyle ilgili kısmı (Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, III/1, lv. XV)

Dubrovnik sınırında olan Kataro, Trebinje ve Zazin kalelerinin Türkler'e iadesini, bunlara karşılık Dalmaçya sahilindeki Knin, Signe (Sin), Verlice, Delovar, Zadvar, Vergoriçe ve Çiklit kalelerinin Venedikliler'de kalabileceğini belirtti. Ayrıca İnebahtı körfezinin kuzeyindeki Venedik işgalinde bulunan bütün yerleşim birimlerinin Osmanlılar'a iade edilmesi ve Dubrovnik'e serbest giriş yolunun açılması isteniyordu. Uzun tartışmalar sonunda Osmanlı istekleri kabul edilerek 24 Receb 1110'da (26 Ocak 1699) on altı maddelik Venedik barışı tanzim edilmiştir (Hammer, XII, 463 vd.). İleri sürülen bu şartların kabul edilmesinde, bir an önce barış yapılmasını isteyen Avusturya'nın Venedik'e destek vermemesi yanında, Osmanlı tarafının boyun eğmezliği ve savaşın yeniden başlayabileceğine dair yaptığı tehditler etkili olmuştur.

Rus elçisiyle ilk görüşme 19 Kasım günü yapıldı. Râmi Mehmed Efendi Azak ve etrafının Rusya'ya bırakılabileceğini, ancak Dinyepr nehri ağzındaki Togan, Nusret Kirman, Gazi Kirman ve Kulburun kalelerinin boşaltılmasını teklif etti. Fakat Rus elçisi Vozhnitsin'in, Edirne protokolünü kesinlikle tanımaması dolayısıyla "alâ hâlihî" kaidesini kabul etmemesi ve esasen barış için tam yetkili olmadığını öne sürmesi üzerine (Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 672) Avusturya heyetinin ısrarlarına rağmen Rusya ile barış yapılamadı. Sadece barış antlaşmasının daha sonra akdi şartıyla 22 Receb 1110 (24 Ocak 1699) tarihinde iki yıllığına beş maddelik bir mütareke kararı alındı. Böylece yetmiş iki günde yapılan otuz altı oturumdan sonra komisyonlar ortaklaşa olarak antlaşmaların başlangıç ve sonuçlarını hazırladılar ve imza gününü belirlediler. 24 Receb 1110 (26 Ocak 1699) tarihinde bütün murahhaslar genel görüşme çadırında toplanarak barış antlaşması törenle imzalandı.

Karlofça'da yarım kalan Osmanlı-Rus barış görüşmeleri, bu devletin tek başına Osmanlı Devleti'yle karşı karşıya kalma endişesiyle birkaç ay sonra İstanbul'da başlamış, aynı Türk elçilik heyeti ile Rus elçisi Ukrayntsev arasında on dört madde halinde 27 Muharrem 1112 (14 Temmuz 1700) tarihinde imzalanmıştır (a.g.e., s. 692-698; Râşid, II, 494-502). Bu antlaşmaya göre genellikle toprak meselelerinde Osmanlı istekleri, Kırımlılar'ın Rusya'ya akın yapmamaları ve vergi taleplerinde ise Rus istekleri kabul edilmiştir. Rusya'ya bırakılan Azak Kalesi'ne karşılık Osmanlı

hükümeti Karadeniz'in emniyeti için Kerç Boğazı'nda Yenikale'yi bina ettirmiştir (Râşid, II, 549-551). Bu arada Rusya, İstanbul'da elçi seviyesinde bir sefir buldurma hakkı elde etmiştir. Görüşmeler sırasında Rus elçisinin Karadeniz'de ticaret gemilerinin serbest dolaşma talebi reddedilmiştir.

Barış görüşmelerini başından sonuna kadar büyük bir dirayetle takip eden Amcazâde Hüseyin Paşa, hükümet için çok ağır sorumluluk taşıyan bu antlaşmanın şartlarını hazırlarken meşveret meclisleri kurarak sorumluluğu mümkün mertebe diğer devlet ricâliyle paylaşmaya çalışmıştır. Bu arada Osmanlı delegeleri savaşlardan mağlûp çıkmalarına rağmen gerek görüşmelere gelirken gerekse antlaşma masasında zayıflık ve âcizlik göstermemişler, daima güçlü ve vakarlı bir tavır ortaya koymuşlardır. Özellikle görüşmelerin bütün safhalarında soğuk kanlılığını koruyan, büyük bir sabır, metanet ve ikna kabiliyeti gösteren Türk murahhas heyetinin başı Râmi Mehmed Efendi'nin Edirne protokolünün bağlayıcı kararlarına rağmen bazı yerlerin boşaltılması, bazı kalelerin yıktırılması gibi, antlaşmanın mümkün mertebe Osmanlı yararına uygun olabilmesi hususunda büyük gayret sarfettiği belirtilmelidir. Râmi Mehmed Efendi, barış müzakerelerinin başından itibaren her meseleyi en ince ayrıntısına kadar inceleyerek bazı hususlar için eski antlaşma metinlerini incelemiş, uzmanlarından tavsiye ve raporlar almış ve karşı tarafı ikna etmeyi başarmıştır. Avusturya delegesi olarak konferansa katılan ve Osmanlı askerî tarihiyle ilgili bir eseri bulunan Marsigli, görüşmeleri değerlendirirken hristiyan delegelerin Türkler karşısında zaman zaman acınacak duruma düştüklerini belirtmektedir. Gerçekten barış şartlarının Viyana, Varşova ve Venedik'te pek beğenilmemesi bu durumu teyit eder mahiyettedir.

Osmanlı Devleti'nin ikinci murahhası olan Mavrokordato'nun ise bazı hususlarda fikir beyan etmesine rağmen müzakereler boyunca Râmi Mehmed Efendi'nin direktifleri doğrultusunda hareket ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Osmanlı hükümetinin bilgisi dışında İmparator I. Leopold tarafından nişanla, Hammer'e göre kontluk pâyesiyile (HEO, XIII, 9) taltif edilmesine rağmen bu zatın Osmanlı menfaatlerine aykırı faaliyetlerde bulunduğu ithamı ihtiyatla karşılanmalıdır. Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti, önemli ölçüde toprak kayıplarına uğramakla birlikte

kaybedilen yerleri yeniden geri alabilme stratejisini başarıyla uygulayarak barış görüşmelerini sonuçlandırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 114, s. 142; BA, Nâme-i Hümâyûn Defteri, nr. 1, s. 6-9; V, 491-503; VI, 1-5; Karlofça Mükâlemesi, Süleymaniye Ktp., TY, nr. 3514; Evliya Çelebi, Seyahatnâme, VII, 144-145; P. Rycout, The Turkish History, London 1704, II, 264 vd., 402 vd., 407 vd.; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, Zübde-i Vekâyiât (nşr. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, tür.yer.; Silâhdar, Târih, II, 365-366, 480, 534, 600-601, 620-621, 652-668, 679-680; a.m.f., Nusretnâme, Beyazıt Devlet Ktp., Velîyüddin Efendi, nr. 2369, tür.yer.; D. Kantemir, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi (trc. Özdemir Çobanoğlu), Ankara 1980, III, 32 vd., 171 vd., 209-227, 233-240, 244-296; Râşid, Târih, I, 480 vd.; II, tür.yer.; Ferâizâde Mehmed Said, Gülşen-i Maârif, İstanbul 1252, II, 1032 vd.; Hammer, HEO, XII, 121 vd., 439 vd.; XIII, 9, 33 vd.; W. Zinkeisen, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, Gotha 1857, V, 213-222; Mustafa Nuri Paşa, Netâyicü'l-uukûât, İstanbul 1327, III, 14-16; M. R. Popović, Der Friede von Carlowitz 1699, Leipzig 1893; G. Noradounghian, Recueil d'actes internationaux de l'Empire ottoman, Paris 1897, I, 182-203; Le Baron I. de Testa, Recueil des traités de la porte ottoman avec les puissances étrangères, Paris 1898, IX, 55-72; N. Jorga, Geschichte des Osmanischen Reiches, Gotha 1911, IV, 188 vd., 271-272; Ahmed Refik [Altınay], Türk Hizmetinde Kıral Tököli İmre (Hazîne-i Evrâk Vesâiki), İstanbul 1932, tür.yer.; Marsigli, Osmanlı İmparatorluğu'nun Askerî Vaziyeti, s. 52; Reşad Ekrem [Kocuç], Osmanlı Muâhedeleri ve Kapitülasyonlar 1300-1920 ve Lozan Muâhadesi, İstanbul 1934, s. 76-83; W. Konopczynski, Polska a Turcja 1683-1792, Warszawa 1936, s. 17-39; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, III/1, s. 585-595; III/2, s. 33, 73, 77, 113, 128, 164, 165, 187, 201-202, 215, 233, 237; Akdes Nimet Kurat, Prut Seferi ve Barış, Ankara 1951, I, 38-54; Nihat Efendi, Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri, Ankara 1953, I, 23-47; Faik Reşit Unat, Osmanlı Seferleri ve Seferatnâmeleri, Ankara 1968, s. 49-51; E. Ekkehard, Venedig, Wien und die Osmanen, Umbruch in Südosteuropa 1645-1700, München 1970, s. 359-407; Muâhedât Mecmuası, II, İstanbul 1294, s. 158 vd., 196, 217, 240; III (1297), s. 92-103, 209-220; Mehmed Ârif, "İkinci Viyana Seferi Hakkında", TOEM, sy. 16 (1328), s. 994-1016; sy. 17 (1328), s. 1071-1075; Ali Cânib Yöntem, "Râmi Mehmed Paşa'nın Sulhnamesi", TTK Bildiriler, IV (1952), s. 346-353; Abou-el-Haj Rifaat Ali, "Ottoman Attitudes towards Peace Making: The Karlowitz Case", Isl., LI/1 (1974), s. 131-137; a.m.f., "Karlofça'da Osmanlı Diplomasisi" (trc. Yasemin Saner Gönenen), TT, XXXII/191 (1999), s. 38-44; XXXII/192 (1999), s. 39-45; Abdülkadir Özcan, "300. Yılında Karlofça", Akademik Araştırmalar Dergisi, II/4-5 İstanbul 2000, s. 237-257; Orhan Köprülü, "Amcazâde Hüseyin Paşa", İA, V/2, s. 648-649; İsmet Parmaksızoğlu, "Karlofça", a.e., VI, 346-350; Bekir Sıtkı Baykal, "Râmi Mehmed Paşa", a.e., IX, 623; C. J. Heywood, "Karlofça", EI² (İng.), IV, 657-658.

